

**NOI DESCOPERIRI DIN ARHIVELE ITALIEI ȘI AUSTRIEI CU
PRIVIRE LA ULTIMUL AN DIN VIATA LUI VLAD ȚEPEȘ (1476)**
**NEW DISCOVERIES FROM ITALIAN AND AUSTRIAN
ARCHIVES ABOUT THE LAST YEAR OF
VLAD THE IMPALER (1476)**

Albert Weber*,
Adrian Gheorghe**

Abstract

Recent archival research conducted by the research team of the project Corpus Draculianum in Italy and Austria has surfaced unknown documents on the life and reign of Vlad the Impaler (1431-1476). The State Archive of Florence contains a document which indicates an "international" diplomatic campaign undertaken by Matthias Corvinus in favour of his once discredited vassal Vlad. The king of Hungary had sent to the Catholic powers like Venice and to the Holy See in the summer of 1476 a somewhat heroic depiction of the former voivode who was about to attack and conquer Wallachia later in autumn. A potentially new perspective on the last year of the famous voivode's life is also provided by an undated German-language letter from the archive of the Melk Monastery, recently discovered by the German medievalist Christof Paulus. A citizen from the city of Krems reported in Vienna about the Hungarian-Ottoman clashes in the region around the fortress of Smederevo in Serbia with Vlad participating as a commander in the service of Matthias Corvinus and barely escaping with his life. This document allows us to finally understand the puzzling report given by the chronicler Jakob Unrest who may have used the very same contemporary sources. However using other reports like the one written by the well informed Milanese diplomat Leonardo Botta it seems likely that both authors suffered a confusion: the fightings in Serbia and Wallachia may have taken place at almost the same time in December 1476/ January 1477 and were consequently mixed up in the reports. Vlad therefore was maybe never involved in the Smederevo campaign, but was

* Albert Weber este cercetător la Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung din Regensburg, albert.weber@yahoo.de

** Dr. Adrian Gheorghe este cercetător și lector la Ludwig-Maximilians-Universität München, Institut für den Nahen und Mittleren Osten. Aici trebuie menționat rolul esențial al colegului medievalist german, habil. dr. Christof Paulus, descoperitorul scrisorii cetățeanului anonim din Krems și căruia autorii țin să-i mulțumească pentru ajutorul dat la înțelegerea și traducerea textelor medievale germane, adrian.gheorghe_ist@yahoo.de

overwhelmed by the Ottoman forces who kept the Hungarians busy on the Western Danube front.

Keywords: Vlad the Impaler, Florence, Krems, Smederevo, Hungarians, Ottomans.

În cadrul proiectului „Corpus Draculianum”¹ au fost derulate campanii intensive și sistematice de căutare și documentare în România, Turcia, Italia, Austria, Germania, Croatia și Spania. Scopul urmărit a fost, pe de o parte, acela de reperare a surselor materiale mai mult sau mai puțin cunoscute, iar, pe de alta, acela de descoperire de posibile noi surse despre viața și domnia celui ce, fără a exagera, poate fi numit, fără drept de apel, cel mai cunoscut român peste hotare. În cele ce urmează, dăm glas câtorva documente inedite rezultate în urma acestor căutări, documente pe care le vom supune aici unei discuții critice ceva mai amănunțite decât în volumul I, 2 al *Corpus Draculianum* și care pot umple unele goluri din biografia vestitului voievod.

I. *Deus pugnet pro nobis*: campania de reabilitare a lui Țepeș din anii 1475-1476 în lumina izvoarelor florentine

În lumea științifică se știa până acum că, cel puțin începând cu anul 1475, Matia Corvin ar fi derulat o campanie de reabilitare a lui Vlad Țepeș². Din

¹ Proiectul este finanțat pe o perioadă de patru ani (2016-2020) de Societatea Germană de Cercetare (Deutsche Forschungsgemeinschaft; proiect nr. 628183) și coordonat la Universitatea din Gießen (Germania):

https://www.unigiessen.de/fbz/fb04/institute/geschichte/osteuropa/forschung_neu/corpus_neu. În 2013 a fost finalizat, în urma unor ample cercetări în bibliotecile turcești, volumul al treilea, care cuprinde toate sursele narative din *commonwealth*-ul otoman: Thomas M. Bohn, Adrian Gheorghe, Albert Weber (ed.), *Corpus Draculianum. Die Überlieferung aus dem Osmanischen Reich. Postbyzantinische und osmanische Autoren*, Wiesbaden, 2013. Următoarele volume cuprind sursele europene documentare și narative: vol. I, partea 1 (apărută în 2017) și 2 (apărută în 2018), reunind peste 180 de documente din Țările Române, statele vecine și Europa occidentală, un album al amprentelor sigilare, precum și capitole de inscripții și monede; respectiv vol. II, programat pentru 2021, conținând tradiția narativă și iconografică europeană. Fiecare volum dorește să reunească toate sursele de la și despre Vlad Țepeș și să prezinte, pe lângă texte cunoscute, multe altele edite, dar necunoscute cercetătorilor români, ori cu totul inedite. Toate aceste surse apar în ediție critică, cu traducere germană însoțită de comentarii istorice și ample aparate bibliografice. O ediție românească este avută în vedere.

² Cf. actele de susținere și tratatele de vasalitate ale regelui Ungariei din 1475 și 1476 în *Corpus Draculianum*, vol. I, 2, nr. 86, 87, 89, 91. Cf. Albert Weber, „Diplomatia Draculiana. Loyalitätsbeweise und Imagepflege Vlads des Pfählers.” În: Thomas Bohn, Rayk Einax,

noiembrie 1462 acesta se afla în prizonierat maghiar, ca urmare a acuzelor de trădare formulate împotriva sa³. Aceste acuze erau cu atât mai surprinzătoare⁴, cu cât cu doar câteva luni mai înainte tocmai voievodul valah fusese cel ce reanimase speranțele lumii creștine în lupta antiotomană, în urma victoriilor sale din iarna și primăvara aceluiași an⁵. În urma alungării lui Vlad de pe tron, în august 1462, regele maghiar afirma că acesta ar fi întors armele împotriva sa. În susținerea acestei afirmații era avansată o scrisoare de trădare emisă la Rucăr de către fostul voievod și adresată sultanului Mehmed II. Îndelung și intens discutată în istoriografia românească, această scrisoare asigură, în termenii cei mai umili, fidelitatea lui Vlad față de sultan, căruia îi promitea chiar sprijin în eventualitatea unui atac otoman ce ar fi vizat regatul maghiar⁶. Puținele izvoare disponibile sugerează, însă, că repercusiunile resimțite de Vlad au fost sub așteptările decurse din gravitatea faptei ce i se imputa. Aceasta nu face, până la urmă decât, să ridice un serios semn de întrebare pe marginea seriozității acestor acuze. Spre probabila dezamăgire a unor actori precum sașii din orașele sud transilvănene, ce avuseseră de suferit de cel puțin cinci ori de pe urma incursiunilor voievodului valah, așteptata pedeapsă cu moartea, adecvată acuzelor de înaltă trădare, nu a fost materializată. Mai mult decât atât,

Stefan Rohdewald (ed.), *Vlad der Pfähler – Dracula. Tyrann oder Volkstribun?* Wiesbaden, 2017, p. 133-158, aici p. 151-155. Pentru o analiză mai amănunțită despre reabilitarea voievodului, așa cum a fost oglindită în cronicile contemporane cf. Gabriele Annas, „Vlad III. Țepeș im Spiegel humanistischer Geschichtsschreibung: Antonio Bonfini, Filippo Buonaccorsi, Jan Długosz”, în Thomas Bohn, Rayk Einax, Stefan Rohdewald (ed.), *op.cit.*, p. 71-98.

³ Cf. informațiile redade de poetul Michel Beheim, *Von ainem wutrich der hies Trakle waida von der Walachei*. În: Hans Gille / Ingeborg Spriewald (ed.), *Die Gedichte des Michael Beheim, Vol. 1: Einleitung – Gedichte Nr. 1-147*, Berlin, 1968, nr. 99, p. 285-316, aici p. 312-316. Despre aspectele ficționalității și propagandisticii la Beheim cf. Cora Dietl, „Von ainem wutrich der hies Trakle waida von der Walachei. Dracula bei Michel Beheim”, în Thomas Bohn, Rayk Einax, Stefan Rohdewald (ed.), *op.cit.*, p. 99-114. Pentru scrisoarea „de trădare”, presupusă a fi fost scrisă de Vlad Țepeș și adresată sultanului, redată de papa Pius II în memoriile sale, cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 1, nr. 61, p. 190-191. Pentru reacția venețienilor, care suspectau de fapt un armistițiu secret între regele Ungariei și otomanii, cf. *ibid.*, vol. 1, 2, nr. 164, 165, 166.

⁴ Cf. surprinderea susținătorilor regelui, despre care scrie Antonio Bonfini: *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum duimidia*. Hannover 1606, p. 532. Despre vina trădării lui Vlad Țepeș se indoia și Jan Długosz (cf. Joannis Dlugossii *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Liber duodecimus 1462-1480*, Cracovia, 2005, p. 105.

⁵ Cf. scrisoarea Consiliului venețian adresat papei Pius II în *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 154, p. 272-275, sau raportul despre adunarea cardinalilor la Roma și dezbaterile acestora despre succesul militar al voievodului, descoperit și editat prima dată în *ibid.*, nr. 156, p. 279-280.

⁶ Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 1, nr. 61, p. 190-191.

niciun izvor nu ne sugerează că o astfel de pedeapsă ar fi fost fie și numai pusă pe tapet. Vlad și-a păstrat legătura de rudenie cu regele⁷, însă a trebuit să săvârșească o perioadă de detenție în fortăreața Visegrád, ce încă domină de pe o înălțime de la 2-3 km depărtare reședința lui Matia⁸, Ulterior, Vlad a fost mutat la Pesta, probabil într-un arest la domiciliu⁹. În anii 1470 acesta s-a căsătorit cu o altă rudă regală, al cărei nume ne este cunoscut de această dată: Iustina Szilágyi. Prin aceasta, el își păstra legăturile apropiate cu curtea regală¹⁰, stăpânind chiar o casă de vază în centrul orașului Pécs, casă aflată chiar în vecinătatea imediată a bisericii orășenești, pe latura de sud-vest a acesteia¹¹. Un scenariu de eliminare politică ar fi arătat cu siguranță cu totul diferit față de această situație, ce indică mai degrabă o privilegiere decât o marginalizare.

În schimb, însă, curtea regală a încercat inițial să transforme prezența prețiosului prizonier într-un instrument propagandistic. Într-o mișcare destul de precipitată, aceasta a transmis către puterile catolice, în 1463, prin diverse canale diplomatice, o versiune latinească a ceea ce mai târziu se va transforma în cunoscutele povestiri germane despre Dracula¹². În această versiune Vlad era delegitimat prin postura sa tiranică și reprezentat implicit ca pericol pentru regatul maghiar¹³.

⁷ Nu se cunoaște numele primei soții a voievodului, cu care acesta se căsătorise la începutul anului 1462 și care se pare că a murit înaintea anilor 1473-74, când Iustina Szilágyi devenea următoarea sa soție. Vlad este primul voievod valah care a reușit să-și asigure o legătură atât de apropiată cu casa regală a Ungariei (vezi Mihai Florin Hasan, „Aspecte ale relațiilor matrimoniale dinastice munteano-maghiare din secolele XIV-XV”, în *Revista Bistriței* 27 (2013), p. 128-159, iar despre soțiile lui Vlad p. 151-158 și Alexandru Simon, „Propaganda and Matrimony: Dracula between Hunyadi and Habsburg”, în *Transylvanian Review* 20 (2011), nr. 4, p. 80-90, aici p. 82).

⁸ Fortăreața Visegrád era destinată ca loc de detenție pentru persoane de rang înalt precum János Vitéz, fostul educator al regelui Matia Corvin și arhiepiscop al Esztergomului (1471), sau Victorin de Podiebrad, fiul regelui bohemian Georg de Podiebrad (1469/70). Ca și Vlad Țepeș, Victorin a fost eliberat de rege după convertirea sa la catolicism, devenind mai apoi partizan și vasal al acestuia (cf. *Geschichte Schlesiens*, ed. de Ludwig Petry, Josef Joachim Menzel, Winfried Irgang, vol. 1, Sigmaringen, 1988, p. 217).

⁹ Cf. Povestirile Rusești în *Cronicle slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan*. Ed. de Petre P. Panaitescu, București, 1959, p. 213.

¹⁰ Elisabeta, mama regelui Matia Corvin, fusese mătușa Iustinei (cf. András Kubinyi, Matthias Rex. Budapest 2008, p. 204).

¹¹ Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 102; Fedeles Tamás, „Drakwlyahaza”, în „*Fons, skepsis, lex*” *Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére* (ed. Tibor Almási, Éva Révész și György Szabados), Szeged, 2010, p. 107-114.

¹² Aceasta se află în versiune revizuită la Pius II precum și la Thomas Ebendorfer; cf. *Corpus Draculianum*, vol. 2 și Enea Silvio Piccolomini, *Papa Pio II. I comentarii*, vol. 2. (ed. Luigi Totaro), Milano, 1984, p. 2156-2164; Thomas Ebendorfer, *Chronica regum Romanorum* (ed. Harald Zimmermann), partea 2, Hannover, 2003, p. 917-924 [= Monumenta

Conjunctura politică internă și externă din a doua jumătate a anului 1462 și până în primavara lui 1463 făcuse ca arestarea și demonizarea lui Vlad printr-o campanie diplomatică să fie, din multiple cauze, foarte oportună. Povestirile fuseseră, însă, concepute atât de neobișnuit pentru modul de comunicare diplomatică, încât au avut o receptare mai deosebită față de alte știri despre violența din regiune și, cu timpul, au intrat în fluxul literar, distanțându-se de originea lor politico-propagandistică.

La numai câteva luni mai târziu, aceeași curte regală avea să se distanțeze, însă, de această reprezentare. În cadrul unei vizite a legatului papal Niccolò Modrussa,

Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum, Nova series XVIII]. Ipoteza formulată de Matei Cazacu, „Geschichte Dracole Waide un incunable imprimé à Vienne en 1463”, în: *Bibliothèque de l'École des Chartes* 139 (1981), p. 209-243, potrivit căreia curtea regală ar fi tipărit povestea la Viena în anul 1463 este icitantă, însă fără temei, deoarece nu s-a păstrat nici un exemplar al acesteia și nu există indicii privind o versiune tipografiată anterioară anului 1488. La acesta se adaugă faptul că nu este atestată nicio tipografie la Viena înainte de anul 1482, două decenii, deci, după acțiunea propagandistică împotriva voievodului valah; cf. William Layher, „Horrors of the East. Printing Dracole Wayda in 15th-century Germany”, în *Daphnis* 37 (2008), p. 11-32, aici p. 24. Textul a migrat în formă manuscrisă mai departe la mănăstirea Melk și în spațiu sud-german, ajungând la Konstanz, unde cronicarul orașului Gebhard Dacher a folosit, cel târziu în anul 1471, o versiune germană, tradusă cel mai probabil cu câțiva ani înainte și care oferise și baza pentru manuscrisul „Colmar”, care, din cele cunoscute până acum, redă cea mai bună și completă versiune a Povestirilor Germane. De acolo textul a ajuns la Nürnberg, unde a fost folosit nu cu scop politic, ci preponderent comercial; cf. Daniel Ursprung, „Propaganda și popularizarea: Povestirile despre Vlad Țepeș în contextul anului 1488”, în *Analele Putnei* 14 (2018), nr. 1, p. 45-60. Tipărit pentru prima dată în 1488 și încă o dată în jurul anului 1490, acesta apare mai apoi la Bamberg în 1491, la Lübeck și Leipzig în 1493, la Augsburg în 1494 și, evident datorită succesului comercial, pentru o a treia oară la Nürnberg în 1499. Au urmat cel puțin șase alte ediții până prin anii 1550, printre care și la Hamburg, în 1502. Pentru un rezumat revizuit al tradiției, cât și despre descoperirea unui manuscris necunoscut cf. Christof Paulus, „Dracula im Kloster, oder: Wie gelangte Vlad der Pfähler nach Tegernsee?” în Thomas M. Bohn, Rayk Einax, Stefan Rohdewald, *op.cit.*, p. 115-132, aici p. 116. Lucrarea standard, azi însă învechită, cu o listă a edițiilor: Dieter Harmening, *Der Anfang von Dracula. Zur Geschichte von Geschichten*, Würzburg, 1983, p. 220-221, iar pentru o ediție revizuită și sporită de descoperiri noi și care indică spre importanța primară și calitatea textuală a tradiției manuscrise față de cea tipografiată, cf. *Corpus Draculianum*, vol. 2, 1.

¹³ Calitatea de autor al curții regale maghiare nu este într-un totu sigură, însă poate fi considerată ca destul de probabilă; cf. studiul introductiv în *Corpus Draculianum*, vol. 2. Prin răspândirea povestirilor despre Țepeș, Matia Corvin a urmărit probabil să-și facă prizonierul folositor în munca sa de convingere a diverșilor actori externi să-i acorde sprijin. Regele maghiar se afla în 1463, nu numai din punct de vedere diplomatic, dar și financiar, în urma costisitoare răsculpărări a coroanei sale de la împăratul Frederic III, în strictă dependență de suportul extern; cf. Albert Weber, *op.cit.*, p. 153-154.

Vlad era într-adevăr prezentat iarăși ca tiran, care ar fi torturat și ucis zeci de mii de supuși, însă faptele sale au un substrat rațional și moral, prin prisma faptului că victimele sunt puse în partida pro-otomană („quadraginta hominum milia promiscui sexus atque aetatis, qui contrarie factionis essent, iussu ipsius per exquisita supplicia paulo ante necata (...) Mahumetus Turcorum imperator, a compluribus Vlacchorum proceribus adversus tyrannum eorum Draculum nomine sollicitatus”)¹⁴. Niciun cuvânt despre trădarea voievodului valah. În schimb, sunt scoase în evidență performanțele sale militare împotriva otomanilor, iar rezultatul luptelor din 1462 este catalogat ca victorie.

Că Vlad fusese într-adevăr integrat într-un discurs de reabilitare este indicat de un raport foarte asemănător discursului avansat lui Modrussa. O relatare despre tragerea în țeapă a colaboratorilor creștini și masacrarea turcilor, în număr de 100.000, se găsește în cronica germană a orașului Wrocław, avându-l autor pe Peter Eschenloer și fiind scrisă cel târziu în anul 1481. Eschenloer fusese un partizan înflăcărat și bine informat al regelui Matia Corvin și folosea evident acest șablon narativ pe de o parte pentru a sublinia succesul împotriva expansiunii turcești, iar pe de alta pentru a eroiza pe regele maghiar. În mod surprinzător, episodul acesta face referire chiar la acțiunea militară pentru cucerirea fortăreței Șabac, la care participase și Vlad Țepeș. Cronicarul, însă, nu indică nici o legătură explicită cu acesta, ci pune totul pe seama eroului său, regele Ungariei. Acesta era lăudat pentru tragerea în țeapă în masă a trădătorilor creștini – pentru care, așa cum indică o altă sursă, fusese responsabil Vlad¹⁵ – și practic pentru depopularea regiunii:

„In dem kalden grawsamen winter in februario gewan Mathias folk aws der Turcken hende die stat Sabatz vnd das slos, das sie hatten gebawt in vorgangen joren hie dieseit dem gebirge, dorynn sie sich möchten sammeln vnd czihen in Vergawl, Crayn, Kernten vff eben trewgen lande, wenn sie wolten, dorynne Mathias folk mer denn dreissig tawsent Türcken jung vnd alt dirtottet. Sie funden

¹⁴ Cf. raportul lui Niccolò Modrussa în *Corpus Draculianum*, vol. 2 și Șerban Papacostea, „Cu privire la geneza și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș”, în *Romanoslavica* 13 (1966), p. 159-167; ediție princeps la Giovanni Mercati, „Notizie varie sopra Niccolò Modrussense”, în *idem, Opere Minori. Raccolte in occasione del settantesimo natalizio. Sotto gli auspicii di S. S. Pio XI. Vol. IV. (1917-1936)*, Città del Vaticano 1937, p. 205-258, aici p. 247-249: „Narrabat rex, fidem notariis facientibus qui descriptioni intenderant, quadraginta hominum milia promiscui sexus atque aetatis, qui contrarie factionis essent, iussu ipsius per exquisita supplicia paulo ante necata”.

¹⁵ Cf. nota 28 (scrisoarea lui Rangone). La aceeași tragere în țeapă se referă și cronica lui János Thurocz, într-o versiune germană, prelucrată probabil din inițiativa editorului sau traducătorului în secolul al XVI-lea: „Wie König Matthias das Schloß Sabatz dem Türcken mit gewalt abgewunnen hat. (...) Und die Türcken / als vil jm | der lebendig in die hend kamen / ließ er all spiessen / vnd zoch | mit loblichem syg wider gen Ofen in sein Stat”; Johannes de Thurocz, *Die Hungern Chronica vom 1. König bis auf König Ludwig 1526 bey Mohatz getödtet*, Augsburg, 1536, cap. 136.

do vil dewtscher lewte, auch Hungernn, die sich zu den Turcken willig gegeben vnd vormüschet hatten vmb wollüst willen vnd die die Türken füren wosten in die cristliche lande, dise vorretere worden gar gespisset, mer denn czweitawsent man. Vil andire stete vnd slosser gewan Mathias folk aws den henden der Turcken vnd tottet jn obir hundred tawsent menschen, den der turckische kaiser nicht mochte zu hulffe kommen obir das gros gebirge, das mit grossen sneen erfullet was¹⁶.

„În acea iarnă rece (și) aspră de februarie, trupele lui Matia au dobândit din mâinile turcilor orașul Šabac și cetatea, pe care aceștia o construiseră dincoace de munți pentru a se aduna acolo și a merge pe uscat în Friuli, Kraina și Kärnten oricând doreau. Acolo trupele lui Matia au omorât mai mult de treizeci de mii de turci, tineri și bătrâni. Au aflat acolo norod mult de nemți și unguri, care se duseseră de bunăvoie la turci și se amestecaseră (cu aceștia) întru desfrânări și care se pricepeau a-i călăuzi pe turci în țările creștine. Acești trădători au fost dară trași în țeapă, mai mult de două mii de oameni. Multe alte orașe și cetăți au dobândit trupele lui Matia din mâinile turcilor și-au omorât mai mult de o sută de mii de oameni, căci împăratul turcesc n-a vrut să le vină în ajutor trecând munții cei mari, ce fuseseră acoperiți de mari zăpezi”.

Reabilitarea lui Vlad ca erou războinic începea, așadar, judecând și după discursul pozitiv al curții din Buda despre pedepsirea colaboratorilor creștini în anii 1470, probabil și paradoxal în același an în care curtea derulase și campania de defăimare a fostului voievod valah. Ca urmare a cuceririi Bosniei de către otomani (1463) și ocupării cetății Jajce de către unguri în iarna aceluiași an, este probabil că curtea maghiară se aștepta la o escalare a conflictului cu sultanul. Din acest punct de vedere, reabilitarea lui Vlad apare ca un act cât se poate de pragmatic, ce scoate în evidență lipsa resurselor militare din primii ani ai domniei lui Matia Corvin, acesta nepermițându-și luxul de a renunța la un om cu experiența militară a lui Vlad Țepeș. Datorită pasivei politicii externe a lui Radu cel Frumos (1462-1473) și reținerii otomanilor pe alte fronturi, curtea regală nu a simțit nevoia înlocuirii acestuia în ciuda politicii sale filo-otomane. În discursul său față de Modrusa se poate, însă, întrevădea că Matia îl prezentase pe Vlad ca un posibil viitor „măcelar” al partidei pro-otomane în Valahia.

Vlad Țepeș era folositor din mai multe puncte de vedere, drept pentru care a fost plasat într-un fel de rezervă politică și militară, în loc să fie exilat prea departe de curtea regală sau, și mai rău, să fie dat pe mâna călăului. Prin legăturile sale matrimoniale cu familia regală, Basarabul Vlad legitima posibile pretenții viitoare ale Huniazilor la tronul valah. Astfel era, într-adevăr, să se întâmple în 1495, când Vlad, fiul legitim al lui Vlad Țepeș din prima sa căsătorie cu o femeie din familia regală, încerca, în

¹⁶ Peter Eschenloer, *Geschichte der Stadt Breslau*, ed. Gunhild Roth, vol. 2, Münster, New York, München, Berlin, 2003, p. 987-988. Mulțumim pe această cale doamnei dr. Gabriele Annas de la Universitatea din Frankfurt Germania, pentru indicarea cronicarului boem ca sursă despre Vlad Țepeș.

concurență cu Mihnea cel Rău, fiul nelegitim al voievodului cu o nobilă valahă¹⁷, să ocupe tronul țării în contextul morții lui Vlad Călugărul¹⁸. Prin catolicizarea sa de mai târziu, Vlad ar fi putut integra și alte elite valahe în rețelele de putere ale regatului maghiar, prin aceasta întărind în Valahia partida pro-maghiară sau chiar pro-Huniadă, în detrimentul celei pro-otomane, de altfel, tot mai puternice¹⁹. Pe lângă aceasta, fostul voievod ar fi putut funcționa ca mijloc de presiune asupra voievozilor în scaun, precum și, în situație de forță majoră, ca potențial înlocuitor filo-maghiar. Vlad era compromis față de otomani în așa mare măsură, încât o nouă conlucrare cu aceștia, după modelul celor întâmplare în 1448 și 1456-1461, părea prea puțin plauzibilă. Nu în ultimul rând, experiența sa militară i-a conferit o valoare specială: Vlad devenise un specialist dovedit al luptelor cu otomanii, o carte de vizită cu care nu mulți generali ai lui Matia din acei ani se puteau recomanda. Toate aceste argumente l-ar fi putut convinge pe Matia să și-l țină aproape pe voievodul căzut în dizgrație și, mai mult decât atât, chiar să-i promoveze fiii în rețelele de putere ale regatului. Regele maghiar aștepta, prin aceasta, momentul în care Vlad ar fi putut fi reactivat împotriva otomanilor.

Un nou război antiotoman avea să se profileze în 1474, după ce otomanii, ca urmare a victoriei lor împotriva rezistentului adversar turcmen Uzun Hasan din anul precedent, se aflau iarăși în poziția de forță ce le permitea să renunțe la armistițiul

¹⁷ Așa cum notează autorul Povestirii Rusești (*Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan*, ed. de Petre P. Panaitescu, București, 1959, p. 213), Vlad avusese trei fii, cel mai mare fiind Mihnea, care era să devină voievod în 1508/9, poreclit „cel Rău” pentru conflictele sale cu boierimea și mai ales cu familia Craioveștilor. Născut probabil în jurul anului 1462, Mihnea provenea dintr-o legătură ilegitimă a lui Vlad dinaintea căsătoriei sale cu o rudă regală, survenită în același an, din care căsătorie se pare că au rezultat alți doi fii. Unul dintre aceștia, cu numele Vlad, s-a alăturat suitei lui Ioan Corvin, fiul lui Matia, iar celălalt, cu nume necunoscut, după o scurtă carieră eclesiastică, s-a stins din viață la Oradea în jurul anului 1485. Despre mama lui Mihnea cf. Constantin Rezachevici, „Dracea armașul din Manești, soțul mamei lui Mihnea cel Rău, fiul nelegitim al lui Vlad Țepeș, și moștenirea lăsată de el Mihneștilor”, în *Argesis* 14 (2005), p. 315-332. Despre Vlad și familia fondată de el cf. Pavel Binder, „Une famille noble roumaine de Transylvanie: les Drakulya de Sintești”, în *Revue Roumaine d'Histoire* 27 (1988), nr. 4, p. 301-314.

¹⁸ Autointitulat „Vlad Wayvoda, filio quondam Drakwlya”, acest Vlad nu a primit susținerea curții regale, patru ani după moartea lui Matia Corvin și ocuparea tronului de către Vladislav II din dinastia poloneză a jaghielonilor; cf. scrisoarea regelui în Eudoxiu de Hurmuzaki (ed.), *Documente privitoare la istoria românilor*. Vol. 2, partea 2: 1451-1510, București, 1891, nr. 323, p. 365. Cu regele huniad încă în viață era posibil ca curtea regală să fi sprijinit activ pe Vlad împotriva lui Mihnea cât și a lui Radu cel Mare.

¹⁹ Despre dezvoltarea acestui „partid” cf. Matei Cazacu și Dan Ioan Mureșan, „Les boyards du sultan. Le rôle du parti turcophile dans les rapports entre la Valachie et l'Empire ottoman aux XIVe- XVIe siècles” (în curs de publicare).

secret cu maghiarii, armistițiul care oricum se apropia de final²⁰. Trupele locale otomane năvălesc adânc în Ungaria, ajungând până la Oradea, unde supun orașul jafului. Aceste evenimente au determinat curtea regală să mobilizeze rapid resursele disponibile. Cel târziu la începutul anului 1475, Vlad era botezat catolic, iar în mai/iunie desemnat ca voievod²¹, ce urma să-l înlăture de pe tronul valah pe pro-otomanul Basarab Laiotă. Această reabilitare, inițial derulată pe plan politic intern maghiar, nu putea decât să bucure pe moldoveni, care, prin prisma așteptatei reacții otomane, sperau la sprijinul vecin de orice gen și consistență, însă reactiva grijile orașelor sud transilvănene, care îl preferau pe celălalt pretendent, Basarab cel Tânăr Țspriji²². Ca urmare a unor astfel de griji, Matia s-a străduit în mod deosebit să câștige acceptul și sprijinul acestor actori pentru favoritul său²³.

Această primă desemnare a lui Vlad a fost retrasă, într-un final, la începutul lui 1476, după ce Laiotă a ajuns iarăși în termeni amiabili cu curtea maghiară²⁴. Vlad își împlinise, în acest context, rolul de factor diplomatic de presiune, factor ce concurase la renegocierea și relansarea tratatului de vasalitate în termeni avantajoși pentru Matia. Revenind în rezervă, Vlad este retras din Transilvania, unde se ocupase cu construirea unei rețele de susținători coordonată din Sibiu, și trimis, împreună cu companiile săi,

²⁰ Despre presupusul rol jucat de Vlad la negocierile cu otomanii cf. episodul anecdotic povestit de Bonfini, care poate iarăși fi adus ca argument pentru reabilitarea voievodului (Antonio Bonfini, *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum duimidia*, Hannover, 1606, p. 553). Vlad n-ar mai fi fost prezentat în 1468 otomanilor ca susținător al unui război împotriva lor, dacă mai era încă stigmatizat ca trădător la curtea regală maghiară.

²¹ Conform Povestirilor Rusești, Vlad s-ar fi aflat 12 ani în închisoare și ar fi acceptat convertirea în schimbul eliberării. Aceste afirmații par exagerate de vreme ce, așa cum am arătat mai sus, condițiile detenției corespundeau statutului său nobiliar, iar aceasta s-a limitat, nu după mult timp, la arest la domiciliu sau, cel puțin, la un fel de domiciliu forțat. Primul indiciu asupra numirii sale ca voievod este din 25 iunie 1475; cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 84; Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. 2, p. 327-329; Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeș*, București, 1976, p. 152; Ștefan Andreescu, *Vlad Țepeș (Dracula). Între legendă și adevăr istoric*, București, 2015, p. 156.

²² Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 91; Gustav Gündisch (ed.), *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 7: (1474-1486), Köln e.a., 1991, nr. 4128, p. 101-102.

²³ Cf. scrisorii lui Corvin pentru Vlad în *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 87; Gündisch, *op.cit.*, nr. 4067, p. 60. Pentru ipoteza că Vlad fusese, ca urmare a reabilitării sale, promovate de Matia Corvin, integrat în strategia readucerii Valahiei sub jurisdicția patriarhului latin Girolamo Lando, vezi Dan Ioan Mureșan, „Girolamo Lando, titulaire du Patriarcat de Constantinople (1474-1497), et son rôle dans la politique orientale du Saint-Siège”, în *Annuario*, 8 (2006), nr. 8, p. 153-258, aici p. 213-218.

²⁴ Cf. *Corpus Draculianum*, Bd. 1, 2, nr. 85 și 88; Gündisch, *Urkundenbuch*, vol. 7, nr. 4089, p. 75-76; Stoicescu, *op.cit.*, p. 158; Matei Cazacu, *Dracula* (ed. Stephen W. Reinert), Leiden, 2017, p. 178.

în Bosnia, să contribuie la recucerirea teritoriilor pierdute către otomani. Vlad a folosit această șansă pentru a-și dovedi încă o dată loialitatea și talentele militare, care vor spori recomandările sale ulterioare. Capacitatea militară a trebuit să și-o dovedească mai întâi din poziție de subordonat, cu ocazia cuceririi fortărețelor Šabac și Srebrenica. Aici, ca urmare a rănirii comandantului său, a avansat la postura de a conduce spre victorie toate trupele regale. Cu această ocazie, nu a omis să-și facă simțit semnul său distinctiv, anume tragerea în țeapă a prizonierilor otomani²⁵. În ciuda reabilitării sale de către rege, reputația încă mai persista la unele elite maghiare, anume ca unul care „face păduri cu oameni trași în țeapă”. Faptul că legitimarea sa nu a suferit din cauza acestor imagini împănate cu brutalitate excesivă este un clar indiciu că reprezentarea lui Vlad ca fiind un crud, însă veritabil luptător antiotoman, așa cum îl immortaliza Modrussa cu 14 ani înainte, se impusese deja în Ungaria. Pentru ca această imagine să fie și în străinătate sincronă cu politica curții maghiare, trebuia ca rolul de elaborare a unui concept convingător și a unui sistem propagandistic eficient să fie preluat de cancelaria regală, care între timp recuperase decalajul, în competență și rafinament, față de normele occidentale ale timpului. Aceasta era în măsură să reprezinte pe lângă puterile străine, în termeni cât mai elocvenți și avantajoși, politica regelui, precum și să depășească discrepanțele, în fapt greu de trecut cu vederea, dintre retorică și *Realpolitik*²⁶. Chiar și succese militare mai puțin relevante în plan strategic, precum cucerirea fortăreței de lemn Šabac, ce fusese construită de otomani cu numai câțiva ani mai înainte, este prezentată ca un spectaculos punct de cotitură în luptele antiotomane, eveniment care în realitate l-a lăsat pe rege destul de rece²⁷. Reprezentarea în termenii cei mai pozitivi

²⁵ Cf. raportului lui Gabriele Rangone, episcop de Eger și protejat al lui Matia Corvin: „Sed Dragule crudelitatem non pertransibo, a qua toti orbi notissimus est: Nam manibus suis membratim raptos Turcos diuidens ad palos frustra figebat: inquiens cum hec Turci venientes viderint territi terga nobis dabunt et fugient, hic est ille qui siluas impalatorum hominum fecit. Asserunt primi huius regni cum vltra centum millia hominum cum waiuodatuj transsalpino preesset, palis & alijs horrende mortis supplicijs occidisse: ob quam rem Maiestas regia ipsum xv. annis in ar[c]tissimo carcere tenuit: sed nec ibi ferritatis oblitus mures capiebat, & membratim diuisos paruis ligneis clauiculis: prout homines palis consuevit affigebat: Tandem vero superiori anno liberum fecit & ad expeditionem in Turcos destinavit: quibus singulari est terrori”. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 89; Nicolae Iorga, „Lucruri nouă despre Vlad Țepeș”. În: *Convorbiri literare* (1901), p. 210-221.

²⁶ Karl Nehring, *Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III. und das Reich. Zum hunyadisch-habsburgischen Gegensatz im Donauraum*, München, 1989, p. 194-198 și Paul Srodecki, *Antemurale Christianitatis. Zur Genese der Bollwerksrhetorik im östlichen Mitteleuropa an der Schwelle vom Mittelalter zur Frühen Neuzeit*, Husum, 2015, p. 189-196.

²⁷ Cf. receptarea necritică în vechi cercetări Wilhelm Fraknoi, *Mathias Corivnus, König von Ungarn 1458-1490*, Freiburg i.B. 1891, p. 176-179, comparativ cu cea nouă precum Jörg K. Hoensch, *Matthias Corvinus. Diplomat, Feldherr und Mäzen*, Graz, Wien Köln, 1998, p. 146, Pál Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary, 895-1526*,

a celui a cărui imagine fusese compromisă cu 14 ani înainte, iar acum, după succesele militare în Bosnia, revenea în grațiile regale, nu putea fi lăsată în seama altora, fie și numai pentru faptul că legăturile lui Vlad cu casa regală constituiau un punct sensibil. În contextul în care, între campania din Bosnia și cea plănuită pentru sfârșitul verii/toamnei lui 1476, sultanul derulase o operațiune militară de anvergură în Moldova, amenințând să fie dezvoltată până în Transilvania, decizia curții maghiare nu poate fi catalogată decât ca o reacție consecventă și previzibilă. Totuși, aceasta a rămas doar o deducție logică până la descoperirile recente în arhivele florentine.

Florentinii au întreținut o serie de contacte cu puterile europene, precum și cu otomanii. Spre deosebire de venețieni, aceștia urmăreau în afara Italiei mai mult scopuri comerciale și financiare. Pentru a veni în întâmpinarea covârșitorului flux de informație, orașul dispunea de două cancelarii: una destinată chestiunilor interne și alta dedicată exclusiv contactelor diplomatice externe și care era responsabilă și pentru comunicarea cu trimișii săi peste hotare. Importanta poziție de trimis al Florenței în Veneția era deținută, de la începutul anului 1476, de către Francesco Vîno²⁸. Asemeni lui Antonio Guidobono în cazul Milanului²⁹, acesta și-a aprovizionat orașul de origine cu informații culese dintre cele puse la dispoziție de autoritățile venețiene și care priveau evoluțiile politice și economice în Europa și estul Mediteranei.

Documentul în cauză reprezintă un răspuns al cancelariei către Vîno. În lipsa scrisorilor acestuia sosite la Florența și astăzi pierdute în întregime³⁰, registrele cu copii ale scrisorilor emise de cancelarie oferă singurele indicii asupra conținutului notelor informative transmise de Vîno.

De un asemenea ecou au beneficiat doar știrile considerate deosebit de importante. Din acest punct de vedere, pare rezonabil să bănuim că Florența urmărea cu interes sporit evoluția situației din Ungaria și se afla în directă legătură cu Matia

London, New York, 2001, p. 308 și András Kubinyi, *Matthias Rex*, Budapest, 2008, p. 110. Aceste victorii au condus, grație propagandei huniade, la primul epos ce ni s-a păstrat până azi în literatura maghiară.

²⁸ Cf. Florența, Archivio di Stato, Signori, Legazione e Commisarie 19, fol. 5 din 10. Ianuar 1476 (înregistrată conform calendarului venețian pentru anul 1475): „F. Vînus legatus venetias declaratus”. Pentru întreg anul 1476 s-au păstrat 33 de răspunsuri ale cancelariei către Francesco Vîno.

²⁹ Pentru biografia sa vezi Italo Cammarata, *Ambasciatore del duca. Antonio Guidobono (e suo figlio Cavalchino) al servizio degli Sforza*, Milano, 2012 precum și Francesca M. Vaglianti, „Guidobono, Antonio”. În: *Dizionario bibliografico degli italiani*, vol. 61, Roma, 2003, p. 437-440. Pentru scrisorile sale din anul 1462, cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2.

³⁰ Pierderile de fonduri arhivistice pentru perioada anterioară fondării ducatului (1523) sunt mari, deoarece familia Medici era prea puțin interesată să prezeve fonduri din perioada republicană. Numeroase documente medievale au căzut direct victime incendiului din 1690, în timp ce altele, neatinse de foc, au fost evacuate pentru a face loc în arhive; cf. Antonio Panella (ed.), *Archivio Mediceo del Principato. Inventario sommario*, Roma, 1966, p. IX.

Corvin. Registrele cancelariei florentine păstrează trei documente în legătură cu disputa pentru investitură a regelui maghiar cu papa Sixtus IV³¹, patru legate de otomani și anterioare documentului de față³² precum și alte patru privind operațiunile militare în Țările Române. Din păcate, o reconstruire mai detaliată a notelor informative ale lui Vîno nu este posibilă. Cu toate acestea, datele de care dispunem sunt suficiente pentru a crede că trimisul florentin a avut în vedere o scrisoare a lui Matia Corvin adresată senatului venețian și pusă, cel puțin selectiv, la dispoziția diplomaților statelor italiene, cu care Serenissima întreținea relații amiabile, în vederea copierii ori lecturării³³. Destul de sigur, această scrisoare³⁴ a circulat prin canale diplomatice nu numai către Veneția, dar și către Curia papală, Neapole (de unde venea noua soție a lui Matia), precum și către alți actori italieni și central europeni. Încercarea de reabilitare a lui Vlad practică de aceste scrisori avea ca punct forte prezentarea unui fel de *curriculum vitae* ‘internațional’ al celui ale cărui pregătiri pentru reluarea tronului valah trebuiau prin aceasta pregătite diplomatic și legitimate politic.

Data emiterii acestei scrisori-cv trebuie s-o căutăm pe undeva prin lunile iunie - iulie ale anului 1476, adică în contextul mobilizării trupelor ungaro-transil-vănene și valahe din exil³⁵. Conținutul acesteia poate fi reconstruit doar în mare și numai ipotetic. Două variante intră în calcul: una complexă și alta ceva mai simplă.

Pe baza raportului din 1463/64 al lui Niccolò Modrussa, precum și a celui al lui Bonfini³⁶ din anii 1480/90, ce probează existența discursului de reabilitare, este posibil că Țepeș a fost reprezentat nu numai ca erou în lupta cu otomanii, inițial în Valahia și mai recent în Bosnia („faimă”), dar și ca domnitor deopotrivă brutal și drept („morală”). Prin convertirea sa la catolicism, Vlad era prezentat ca voievod cu totul legitim, ce avea avea mână liberă să-l înlătore pe neloialul Laiotă, trădătorul suveranului său, Matia, în favoarea sultanului otoman, și să ia toate măsurile adecvate pentru înlăturarea nobilimii pro-otomane. Având în față o expunere mai detaliată a evenimentelor, cancelaria concluzionea cu formula „Dumnezeu să lupte pentru noi”³⁷ (*Deus pugnet pro nobis*).

³¹ Florența, Archivio di Stato, Signori, Legazione e Commisarie 19, fol. 8 din 5 martie, fol. 11 din 16 martie și fol. 17 din 13 aprilie.

³² *Ibid.*, fol. 10 din 8 martie, fol. 19 din 27 aprilie, fol. 34 din 20 iunie și fol. 40 din 16 iulie.

³³ În ciuda căutărilor stăruitoare în arhivele venețiene, nu s-a putut găsi niciun indiciu despre acest document. Acesta a căzut probabil pradă incendiilor care au devastat aceste arhive în anii 1574/77, prilej cu care a dispărut larga majoritate a inventarului pentru secolul al XV-lea; cf. *Guida generale degli Archivi di Stato Italiani*, vol. 4, Roma, 1994, p. 869-870.

³⁴ Textul acesteia ni s-a păstrat în două versiuni de registre, ambele pare-se din secolul al XV-lea: Signori: Minutari 10, f. 368v și Legazione e Commisarie 19, fol. 75.

³⁵ Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 90; Gündisch, *Urkundenbuch*, vol. 7, nr. 4127, p. 100-101.

³⁶ Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 2; Antonio Bonfini: *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum duimidia*. Hannover 1606, p. 532.

³⁷ Având în vedere că aceasta este o formulare des întâlnită în cancelaria florentină, poate fi tradusă asemeni unui „Doamne, ajută!”: „Doamne, luptă pentru noi!”.

Ca alternativă mai puțin complexă, este de bănuț că Vlad a fost prezentat la fel de minimalist ca în corespondența diplomatică a lui Matia Corvin din noiembrie/decembrie 1476³⁸, anume pe de-o parte ca deosebit de războinic, iar pe de alta ca neostoit dușman al otomanilor. Cu aceasta avea practic loc, în oarece măsură, o reactivare a voievodului valah. Independent de detalii și cantitatea acestora, în aceste scrieri e destul de clar că curtea maghiară și-a atins scopul: Vlad a fost introdus în circuitul diplomatic ‚internațional‘ al anilor 1476/77 ca personaj destul de proeminent în lupta antiotomană³⁹ condusă de Matia Corvin și față de care nu mai trebuiau să persiste dubii că ar aparține taberei celor ‚buni‘.

Un ecou al acestei imagini refăcute și pozitive îl găsim în corespondențele diplomatice despre moartea lui Țepeș în decembrie/ianuarie 1476/7⁴⁰ ce a putut fi percepută ca o mare pierdere pentru frontul creștin. Acest ecou ar fi de neimaginat în condițiile discursului propagandistic din 1462/63, care îl prezenta pe Vlad Țepeș ca tiran și trădător al lumii creștine.

II. Vlad în luptele pentru Smederevo? Doi *faux amis* despre cariera militară a voievodului valah.

Cronicarul Jakob Unrest (1430-1500) a lăsat în urmă, prin a sa *Österreichische Chronik*, o mărturie documentară de seamă asupra teritoriilor habsburgice, dar și a

³⁸ Cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 96 și 98; Vilmos Fraknói, *Mátyás Kiraly Levelei. 1458-1479*, vol. 1, Budapeșt, 1893, nr. 245, p. 354-358 și nr. 246, p. 358-360: „jussimus capitaneos nostros regnum Transalpinum ingredi, infidelem Bozorad excludi, et Draguliam, virum armorum et Turcis infestissimum, in wayvodam erigi, quod favente altissimo jam effectum est”; „Dragula, capitaneus meus, vir imprimis Thurcis infestissimus, et admodum bellicosus, de mea voluntate et dispositione per incolas regni illius transalpini in Vayvodam solita solemnitate est assumptus”.

³⁹ Cf. raportului, până acum nefolosit în istoriografia română, aparținând lui Heinrich von Milticz, trimisul prințului Ernst von Sachsen, ce dovedește cunoștințe consistente despre Vlad: „hoffe mer von den Torken, bit ich E. Gn. wissen, das der Trokole und ander des Kg. leut den Torcen ein merglich nederloge getan, als man saget bei 16,000 erslogen und gefangen und dy Moltaw und Grosse Wallachey angewonnen, des dy Torken ein teil lange inne gehabet haben und den Trakole weder in sein land gesezet”. (Sper la mai multe [vești] despre turci. Rog Domnia Voastră să știți că Dracula și alți oameni ai regelui au provocat turcilor o înfrângere răsunătoare. Se zice că 16 000 [de turci] au fost omorâți și prinși, iar Moldova și Valahia Mare cucerite, din care turcii mult timp au deținut o parte. Și [oamenii regelui] l-au pus pe Dracula din nou [domn] în țara lui.) *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 171; Tibor Gerevich, Emil Jakubovics și Albert Berzeviczy, *Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok*, Budapeșt, 1914 (= *Monumenta Hungariae Historica. Diplomata*, vol. 39), nr. 25, p. 33-35.

⁴⁰ *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 151; *Monumenta Hungariae Historica. Magyar diplomaciai emlékek. 1458-1490* [= *Acta exera*], vol. 5, Budapeșt, 1877, nr. 234, p. 339-340.

țărilor vecine, mai cu seamă după 1470, când detaliile cresc semnificativ⁴¹. Evidenta opțiune pro-huniadă a autorului lasă loc unei relatări despre Vlad care până la ora actuală a creat acute probleme de înțelegere⁴²:

„Luați aminte (că) în Serbia este un castel și o fortăreață numită Smederevo, care dimpreună cu toată țara [în care se afla] aparținuse pe timpuri despotului Serbiei, ce ținuse de soață pe fiica contelui Ulrich de Cilli. Acel despot fusese alungat de acolo și din toate țările sale de către turci și [aceștia] îi luaseră țările cu forța. Și când a fost anul [14]76, atunci regele Mathias din Ungaria a trimis pe căpitanul său, Dracula voievod, cu multe din trupele sale. Ștefan, voievod din Moldova, [și] tânărul despot, ce fusese alungat de turci, au venit și ei și s-au adăpostit la Smederevo și-au ridicat întărituri de grija turcilor, încredințându-se să dobândească Smederevo [...] mai multe întărituri [...] mai mulți se nevoiseră în negocieri cu turcii și s-a negociat (anume) că oricine poate merge călare de ambele părți [ale graniței] unde i-ar fi voia. Astfel au mers călare la turci ca la 500 dintre creștini și mulți dintre turci, dintre care mulți au fost prinși în lăuntru, la trupele regelui din Ungaria. Și creștinii au fost nevoiți să părăsească Smederevo, atunci când au fost prea slabi (în fața) turcilor. Acolo Dracula voievod, pe care regele Ungariei îl ținuse mult timp în închisoare și despre a cărui viață multe și mari minunății s-au scris și povestit și (care) în acel timp era căpitanul regelui, a fost ucis cu mare hiclenie de turci în păcătoasa lor dușmănie, ce o aveau împotriva lui din cauza pagubelor suferite din partea (acestuia). Atunci un turc, care-i era slugă, [urma] să-l omoare când ar fi găsit o împrejurare (favorabilă). Pentru acesta fusese tocmă de către turci. Și-atunci când s-a întâmplat aceasta, atunci i-a retezat capul pe la spate pe când era călare și a fugit de-ndată la domnul turcilor. De aceea mai că l-a cuprins furia pe rege, căci cu el [Dracula] pierduse mult [în lupta] împotriva turcilor”⁴³.

⁴¹ Jakob Unrest, *Österreichische Chronik* (ed. Karl Grossmann), Weimar, 1957; retipărit fără schimbări: München 1982 [= Monumenta Germaniae Historicae. Scriptores rerum germanicarum. Nova series 11]. Pentru biografie: Heinz Dopsch, „Jakob Unrest”. În: *Lexikon des Mittelalters*, vol. 8, München, 1997, p. 1260-1261; Franz von Krones, „Unrest, Jakob”. În: *Allgemeine Deutsche Biographie*, vol. 39, Leipzig, 1895, p. 311-312; Jonas Sellin, *Unrests Welt. Weltverständnis und Ordnungsentwürfe in den Chroniken des Jakob Unrest*, Kleingradeneegg 2017, p. 34-38; 149-163.

⁴² Cf. Cazacu, *op.cit.*, p. 180, care supune discuției teza conform căreia ar fi avut loc un atac transilvano-valah la Dunăre pe la mijlocul lui august, în timp ce grosul trupelor otomane se aflau în Moldova în campania împotriva lui Ștefan cel Mare.

⁴³ Unrest, *Österreichische Chronik*, p. 68: „Vermerckt, inn der Syruey ligt ein castel und geschloss, genant zwm Stinedera, das weylant des dispotten mitsambt dem ganntzen lanndt Syruey gewesen ist, und [der] des graff Vlrich von Cyli tochter zu weyb gehabt hat. Derselb dispott durch die Turckhen von dem und allen seinen landten gedrunge[n] wort und [sie] die landt mit gewallt innen hetten. Und als man zallt in dem 76. jar, da het kunig Mathias von Vnngern seinen hawbtman, den Trackel weyda, mit etwo vill seins volcks

Acest pasaj a fost interpretat de Ștefan Andreescu ca dovadă a luptei comune a lui Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare pentru luarea Bucureștilor⁴⁴, luptă la care cel din urmă ar fi jucat un rol cu mult mai important decât cel lăsat să se întrevadă în rapoartele curții regale maghiare⁴⁵. În lumina unui document recent descoperit de medievistul german Christof Paulus, relatarea lui Unrest poate în sfârșit căpăta un înțeles. Acest document s-a păstrat într-o copie⁴⁶, al cărei suport scris a fost mai târziu reciclat de călugării benedictini din mănăstirea Melk din în Austria, ca forțat al unui manuscris miscelaneu relegat.

Documentul în cauză relatează un episod ce poate fi sincronizat cu evenimentele istorice doar dacă se presupune că, după cucerirea Șabacului, survenită în februarie 1476 (vezi mai sus introducerea în contextul militar), armata maghiară a continuat să avanseze spre sud-est. Condițiile pentru o astfel de mișcare nu erau prea dezavantajoase: în Bosnia se reușise acapararea unor teritorii importante, deopotrivă cu prăzi consistente în regiunile muntoase miniere, iar fortărețele Belgrad și Šabac se aflau în mâna regelui, ceea ce făcea ca părțile de nord limitrofe Savei să fie securizate. Smederevo, aflată la cca. 50 km sud-vest de Belgrad, se găsea, așadar, în aria de acoperire a trupelor maghiare. Prin cucerirea masivei fortărețe și fostă capitală sârbă până în anul 1459,

geschickt; Steffan weyda aus der Molda, der iung dispott, der von den Turckhen vertriben ist gewessen, zugen auch mit und legten sich fur den Stinedera und schluegen posteyn dafur von fursorg wegen der Turcken und vertrawten, den Stinedera zw gewinnen [...] in etlich postein ab [...] etlich muesten mit den Turckhen taydingen und wardt getaydingt, das yederman mocht zw payden taylen reyten, wo in verlust. Do ritten als pey funffhundert Kristen zw den Turckhen und etlich von den Turckhen, der etlich hinein gefangen worden, zu des kunigs volckh von Vnngern. Und die Kristen muesten da den Stinedera verlassen, wann sy waren den Turckhen ze kranckh. Dasselbs wardt der Trackel weyda, den der kunig von Vnngern lanng in vanckhnus gehabt het und davon man vor lanng und vil grosse wunder sein lebens geschryben und gesagt hat und die zeyt des kunigs veldhawbtman, erschlagen mit grosser unntrew, dye die Turckhen von sunder veindtschaft wegen, die sy zu im hetten umb die schaden, die sy von im namen, zwrichten. Wann eyn Turckh was darumb sein knecht, das er in umb sein leben pracht, wann er sein stat hyet. Darumb wardt er von den Turckhen bestelldt. Als dan das geschach, wann er im an dem reyten das hawbt hinderwertz abschlug und ranndt von stund an zw der Turckhen herr. Darumb im der kunig vast unmuert nam, wann er vil an im verloren hett wider die Turckhen”.

⁴⁴ Andreescu, *op.cit.*, p. 162.

⁴⁵ Ștefan începuse operațiunile de asediu probabil deja înaintea sosirii trupelor ungaro-valahe; cf. Ștefan S. Gorovei, „Cronologii controversate în istoria lui Ștefan cel Mare. Observații asupra izvoarelor”. În: *Analele Putnei* 2 (2007), p. 75-90, aici p. 85-86.

⁴⁶ Melk, Benediktinerstrift, Cod. 1560 (61, B 26). Copie într-un manuscris miscelaneu compus din opt părți și cuprinzând texte teologice și istorice (lat. și germ.; hârtie, 240 foi, 150 mm x 110 mm; origine Melk, datat între 1463-1476). Manuscrisul reunește texte ale reformatorului benedictin Johannes Schlitpacher, deopotrivă cu câteva scrieri din genul Turcica. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 168.

Matia nu numai că și-ar fi întărit poziția la Dunăre - de menționat aici cetatea Golubac, din 1456 în mâini otomane, la care s-ar fi putut ajunge astfel și pe uscat -, dar și-ar fi acoperit printr-un succes răsunător, în sfârșit, și pretențiile articulate propagandistic.

Mai puțin avantajos suna, însă, ceea ce ar fi putut decurge din pregătirile energice de război ale otomanilor din primăvara lui 1476. Plănuita campanie de război a umilitoarei înfrângerii de la Vaslui în fața lui Ștefan cel Mare (ianuarie 1475) se putea reorienta neașteptat și rapid în alte direcții, în caz că maghiarii ofereau suficiente motive pentru aceasta. În plus, otomanii erau cunoscuți pentru tacticile lor diversioniste, dublate de secretomania ce aplana asupra adevăratelor ținte ale plănuitei campanii. De multe ori scopurile din spatele cortinelor erau cu totul altele decât cele anunțate ori lăsate intenționat să transpară. Până nici spionul Yusuf, infiltrat în cancelaria sultanului, nu era sigur încotro o va apuca sultanul abia întors din Moldova, la sfârșitul verii, cu trupele în stare deplorabilă. Așa cum vom vedea mai jos, nici Moldova, așa cum în mod diversionist se pretindea, și nici Vlad, care se pregătea să coboare cu trupe din Transilvania, așa cum bănuia Yusuf, nu erau ținta acestor pregătiri⁴⁷.

Cronologia evenimentelor din acest an susține mai degrabă ideea contrară tezei că luptele raportate de Unrest și scrisoarea vieneză au avut loc cu adevărat în primăvară-vară. Izvoarele, în special cele otomane⁴⁸, raportează despre distrugerea unor fortificații maghiare de lemn⁴⁹ în regiunea Smederevo, în perioada postmergătoare campaniei otomane în Moldova, în special după octombrie 1476. În această perioadă,

⁴⁷ *Corpus Draculianum* 1, 2, nr. 94; İbrahim Hakki Uzunçarşılı: „Hızır Bey oğlu Sinan Paşa'nın vezir-i âzamlığına dâir çok kıymetli bir vesika”. În: *Belleten* 23 (1963), nr. 105, p. 37-43; Nagy Pienaru: „Un document otoman necunoscut din 1476”. În: *Revista Istorică* 13, 1-2 (2002), p. 229-243.

⁴⁸ *Cronici turcești privind țările române. Extrase. Sec. XV – mijlocul sec. XVII.*, ed. de Mihail Guboglu, Mustafa Mehmet, vol. 1, București, 1966, p. 97-98 (Aşık Paşa-zade), p. 128-129 (Neşri) și p. 186-187 (Anonimul Giese). Cf. pe lângă aceștia scurtele referiri la Oruc (p. 62), Tursun Beğ (p. 75), Kemal Paşa-zade (p. 214) și Kodja Huseyn (p. 460).

⁴⁹ Bonfini raportează despre construcția a trei fortificații ridicate cu scopul explicit de a cuceri Smederevo; Antonio Bonfini, *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum dimidia*, Hannover, 1606, p. 580. După ce această veste a ajuns la Adrianopol (anume ulterior campaniei din Moldova), sultanul a decis să nu demobilizeze armata, ci s-o maseze pe granița cu Ungaria în vederea distrugerii acestor fortificații și sporirii securității Smederevoului. Văzând apropierea armatei otomane, garnizoanele acestora și-au părăsit posturile cu excepția uneia. La scurt timp după acest episod s-a predat și cea din urmă garnizoană maghiară după ce a primit permisul de liberă trecere. În urma acestor retrageri, cetățile au fost incendiate. Sultanul se pare că nu fusese la fața locului, prezența sa fiind atestată pe 12 decembrie la Aleksinac, la cca. 180 km sud de Smederevo. Zece zile mai târziu, pe 22 decembrie, Mehmed era deja înapoi în Constantinopol. Cf. Franz Babinger, *Mehmed der Eroberer und seine Zeit. Weltenstürmer einer Zeitenwende*, München, 1953, p. 385-386 și Colin Imber, *The Ottoman Empire, 1300-1481*, Istanbul, 1990, p. 232-233.

Vlad se afla, de fapt, prea departe de acest teatru de operațiuni, anume în Transilvania și apoi Valahia.

Un argument în favoarea participării lui Vlad la aceste lupte îl oferă susmenționatul cronicar bohem Peter Eschenloer. După pasajul despre cucerirea Șabacului și pedepsirea aspră a colaboratorilor creștini, Eschenloer descrie întărirea acestei fortărețe. Această măsură era susținută din plin de regele Matia Corvin, care, conform cronicarului, se aștepta la un contraatac otoman. Relatarea lui Eschenloer plasează, așadar, luptele în perioada de după mai 1476, adică după ce încălzirea vremii ar fi permis începerea unui nou sezon de război, deci înainte de iarnă, ceea ce ar fi făcut posibilă participarea lui Vlad. Cert rămâne, însă, faptul că cetatea nu a fost cucerită de otomani mai devreme de 1521, anul căderii Belgradului, după un atac eșuat în 1491. Eschenloer a confundat cel mai probabil cucerirea cetăților în regiunea Smederevo cu Șabac.

Cel mai probabil este decică autorii celor două izvoare austriece, cât și Eschenloer au dispus de un material informațional deficitar. Aceasta se explică prin faptul că cei trei nu aparțineau mediului diplomatic și nu dispuneau, astfel, de un acces regulat la canale „profesionale” de informare. Confuzia poate fi rezolvată printr-o privire în nota informativă al lui Leonardo Botta, trimisul milanez la Veneția, în care se raportează despre luptele pentru cetățile din regiunea Smederevo și cele pentru Valahia Mare. Deși arată că aceste lupte au avut loc concomitent, Botta face o clară diferențiere între acestea⁵⁰. Confruntările din Serbia pot fi datate mai precis cu ajutorul cronicarului Antonio Bonfini. Deși a scris cel puțin zece ani după evenimente, cronologia sa poate fi considerată credibilă. Conform lui Bonfini, luptele din Serbia au avut loc la mijlocul lunii decembrie, pe când regele se afla la Buda, în toiul serbărilor prilejuite de căsătoria sa cu Beatrix de Aragón, iar mulți actori militari nu-și puteau îndeplini sarcinile⁵¹.

Probabila eroare a aparținut, așadar, nu numai lui Jakob Unrest și cetățeanului anonim din Krems, ambii activi sau cu contacte în mediul vienez, cât și copistului

⁵⁰ „Hora significo ad quelle, como dicta noua per la via de Vngaria se e uerificata, et quod maius est, el prefato Re aduisa questa Signoria, como vltra la expugnatione del dicto bastione, li Turchi sono etiam corsi nella Valachia magiore...”; *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 151; *MHH, Acta Extera*, vol. 5, nr. 234, p. 339-340.

⁵¹ „Tota fere Ungaria ad regalium nuptiarum celebritatem sane convenerat: quod cum Turcus aperte sensisset, tempus consilio suo nactus idoneum, quadraginta clam hominum milia ex Europa mira celeritate coegit, et dum regem cum tota Pannonia nuptiis occupatum esse intelligit, extemplotria castella, quae ad Synderoviam Matthias erexerat, rigente bruma, circumvenit. [...] Insuper, ne occasionem quidem tantam dirus hostis temere abire patitur. Cum stratum adhuc glacie Danubium conspicaretur, et Transsylvanos, Valachosque ad nuptias quoque confluisse per exploratores intelligeret, cum expeditissimo triginta milium equitatu Daciam invadit”. Antonio Bonfini, *Rerum Ungaricarum decades quatuor cum dimidia*, Hannover, 1606, p. 584.

acestei scrisori. Acesta a consemnat în latină, după copierea părții relevante pentru el din conținutul inițial al scrisorii, existența unor știri contradictorii despre presupusa moarte a lui Vlad.

Indiferent de scenariul preferat, este de consemnat că moartea voievodului valah are totuși o legătură cu luptele din jurul cetății Smederevo. După cucerirea Bucureștiului și alungarea lui Basarab Laiotă, ungurii s-au retras rapid din Valahia, lăsând în urmă pe noul voievod cu trupele sale de mercenari, susținători interni și ajutoarele moldovene de la Ștefan cel Mare⁵². Aceste trupe retrase din Valahia erau de urgență trebuincioase pe frontul din Serbia, pentru a răspunde mișcărilor otomanilor. Aceștia profitaseră din plin nu numai de neatenția regelui, absorbit în chestiuni personale, dar și de slăbiciunea numerică a trupelor creștine din Valahia, atacate în scurt timp sau concomitent cu acțiunile din Serbia. Așa de bine fusese ținut secretul, că, până la urmă, în noile pregătiri de război monitorizate de spionul Yusuf nu era nimic nici din ce se pretindea și nici din ce aștepta el⁵³. Așa cum ne arată implicit Bonfini, otomanii se pregăteau în primul rând pentru distrugerea fortificațiilor ungurești din jurului Smederevului și abia în al doilea rând să răspundă agresiunii regelui maghiar și temutului său general în Valahia.

Anexă:

D) Scrisoare a cancelariei florentine către Francesco Vino, trimisul la Veneția

Francischo Vino

Ringratieraj cotesta Illustrissima Signoria della licentia del grano de nostri | da Castracaro, et diraj che se per lo hauere dato il mandato per la nostra | taxa o per hauere facto o decto alcunaltra cosa habiamo facto | loro grato nepigliamo singularissimo piacere. Et scriuj come faj | diligentemente dicio che intendi degno di notitia come haj facto | al presente del rapporto del Draguglia, jlquale al parere nostro ha rappor-|tato tucte buone cose, maxime per la moria et per la fame nelle gli | due cose pare certamente: Deus pugnet pro nobis.

Vale die xxx | Augusti 1476.

II) Scrisoare din Viena a unui cetățean din Krems

⁵² Ștefan relatează mai târziu senatului venețian că lăsase lui Vlad o gardă personală de 200 de moldoveni; vgl. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 100; Ioan Bogdan (ed.), *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. 2, București, 1913, nr. 154, p. 342-351.

⁵³ Raportul spionului „Yusuf” în cancelaria sultanului indică faptul că oficialitățile otomane doreau mascarea succesului foarte îndoielnic din vară în Molodova cu un succes de răsunet pe alt front (acest raport e dinaintea campaniei în regiunea Smederevo); cf. *Corpus Draculianum*, vol. 1, 2, nr. 94.

„Item von der turckñ wegñ der ist mit achtzig tausen mañen | her obñ gewesñ vor dem feld dem im der kunig vor abgewuñen | hat genañt Sabacz vnd darum genomen iii gross haubt pugssen | vnd der kunig sein haubtman Trekole auf in geschicht als mit | xx tausent mannen, vnd den türckñ grosse niderlegung getan, | vnd auch als in funf stetñ gross gůt genomen, also vil daz wägñ und ross nicht tregñ hat mügñ. Der turck hat im | nachgeeilt mit vil volke. Dat hat sich der Trekole gewent und | aber den türckñ vil wolks erlegt, und auch das gůt fur vnd | fur geschobñ vncz daz er kömen ist gen Sandaro⁵⁴ da hat er | des turckñ gewert. Dy turkñ habñ im auch abgewunnen | drei pastein und Sandaro darczů, vnd alles volk darinn ersla-|gen. Also hat der Drekole ii tausent der pestñ zů im genomen | vnd ist komen in die vierd pastein. Also habñ dy türckñ dye-|selbñ pastein auch gestrumbt vnd sein der türckñ so vil | ferwordñ daz die grübñ all vol sind gewesn mit | leichnam daz sy gancz über dy korper gelauffñ sein, vnd | die pastein gewonnen vnd der Trekole ist an der stat er-|slagñ worden vnd der türk ist also mit ainem klain volck | in sein land zogñ, vnd begert auch newen frid an den | von hungern.

Quidam ciuis in Kremss inter extensa scripta scripsit hec ex Wienna suis conciuibus. Sed postquam relatum est quod Treckole viuus euaserit licet occisus deducitur | vtinam verum sit quia incertum mihi videtur.

Și iarăși despre turc, despre cel ce-a venit cu 80 000 de oameni aici sus înaintea câmpului, pe care i-l luase regele mai nainte, numit Sabacz, și-a luat aici trei tunuri mari (*Hauptbüchsen*).⁵⁵ Și regele a trimis împotriva-i pe căpitanul său, Dracula, cu 20 000 de oameni și (acesta), a făcut mare pagubă turcilor și a făcut în cinci orașe pradă mare, atât de multă, încât carele și caii n-au putut s-o (mai) care. Turcul a zorit după el cu multe trupe. Dar Dracula s-a îndreptat împotriva-le, și-a dat turcilor pieirii multă lume și a dus prada mai departe până a ajuns la Smederevo. Aici s-a apărat în fața turcului. Turcii i-au și luat trei întărituri și Smederevo deopotrivă și tot poporul dinlăuntru au măcelărit. Așadar, Dracula a luat cu sine 2 000 dintre cei mai buni [oameni ai săi] și a venit într-a patra întăritură. Deci turcii au luat, de asemenea, cu asalt aceeasi întăritură [alternativ: aceleași întărituri] și au căzut atât de mulți de-ai turcilor încât s-au umplut toate șanțurile cu leșuri de trebuiau să umble peste trupuri. Și (au) dobândit turcii întăritura [aceea] și Dracula a fost

⁵⁴ Că acest „Sandaro” este de fapt Smederevo (lat. Semendria) este confirmat de un document din 1459 aflat în arhivele Milanului și citat în Lajos Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München, 1914, p. 106. Forma „Sandru” o regăsim și la Pietro di Tommasi, trimisul venețian la Buda; vgl. *MHH, Acta Extera*, vol. 4, nr. 12, p. 17; nr. 19, p. 28 și nr. 20, p. 30.

⁵⁵ Menționările de tunuri grele precum *Hauptbüchsen* și *Schlangenbüchsen* se înmulțesc tocmai în această epocă, anume începând cu anii 1470. Fiind o tehnologie nouă în acel timp, cetățeanul din Krems (sau informatorii acestuia) a considerat de primă importanță să menționeze aceste pierderi din arsenalul maghiar.

omorât în [acel] loc. Și turcul s-a retras cu puține trupe în țara sa și tânjește să facă pace nouă cu ungurul.

Un cetățean din Krems a scris din Viena către concetățeni, pe lângă înscrisuri pe larg, și pe aceasta. Însă după ce se raportase cum că Dracula ar fi scăpat cu viață cu toate că era știut de mort, o fi acesta adevărul cu toate că mie îmi pare nesigur”.